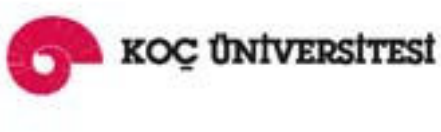
Türkiye'de Çevre 2010

Prof. Dr. Ali Çarkoğlu
Koç Üniversitesi

Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu
Sabancı Üniversitesi

Giriş

Toplumsal, ekonomik ve siyasal hayatımızın ne derecede yaşadığımız doğal çevre ve ona egemen olan değişmelerden etkilendiğini yakın zamanda Japonya'da yaşanan büyük bir deprem ve onun ardı sıra gelen *tsunami* ve nükleer reaktör kazası ve onun neden olduğu radyasyon sızıntısıyla bir kez daha gördük. Soğuk Savaş sonrasında, 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde toplanan Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Çevre Zirvesi, 1995 yılında Istanbul'da toplanan BM Habitat Zirvesi, 2002 Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde toplanan BM Sürdürülebilir Dünya Zirvesi ile çevre ve küresel iklim değişikliği konuları dünya gündemine ağırlığını koymaya başladı. Bu çerçeveden olarak Japonya'nın Kyoto kentinde 11 Temmuz 1997'de BM İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmenin daha da geliştirilmesi gereği kısa zamanda anlaşıldığından bir dizi BM konferansı daha toplanarak yeni sözleşme yapma girişiminde bulunulmuştur. Bu cümleden olarak 3 - 15 Aralık 2007'de Endonezya'nın Bali adasında, 7 - 18 Aralık 2009'da Danimarka'nın Kopenhag kentinde, 29 Kasım – 10 Aralık 2010 arasında Meksika'nın Cancun kentinde ve nihayet Tayland'ın Bangkok kentinde 3 – 8 Nisan 2011 arasında İklim Değişikliği Konferansları toplanmıştır.

Aynı süreçte BM'ler Örgütü tarafından uzmanlara hazırlatılmış olan iklim değişiklikleri raporları hem dünya gündemine büyük etki yapmış, hem de başta Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) muhafazakâr politikacılar ve onlarla hemfikir olan iş çevreleri olmak üzere çeşitli kesimlerden eleştirilere hedef olmuştur. Bilimsel bulguları ve bu bulguları üreten çalışmaların veri tabanlarındaki eksiklik, hata ve etik dışı uygulamaların da zamanla ortaya çıkması sanki bu bulguların yanlış olduğunu düşünenlere yeni eleştiri olanakları doğurmuştur. Bu eleştirilere rağmen dünyanın ikliminde örüntü (*pattern*) değişiklikleri olarak ifade edilebilecek kuraklık, aşırı yağış, uzun kışlar, büyük fırtınalar ortaya çıkmaya, özellikle kutuplardaki ozon deliklerinin büyümesine tanık olunmaya devam edilmiştir. Dünya'nın endüstri devriminden beri bir dereceden daha fazla ısınmış olduğunu gösteren çeşitli bilgi ve bulgular yayınlanmaya devam edilmiştir. Bu konuda Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere Japonya ve Çin'den bazı ciddi adımlar atıldığı görülmeye başlanmıştır.

Bu gelişmelerin iktisadi ve siyasal sonuçları da ortaya çıkmaya başlamıştır. ABD Başkanlık seçimlerini 2008 Kasım'ında kazanan Barack H. Obama ABD'nin fosil yakıt kullanımından yeni, ulusal ve temiz enerji kaynaklarına geçişini sağlaması konusunu da kapsayan bir programla iş başına gelmiştir. AB karbon ticareti, uygulamalarını başlatarak yaygınlaştırmıştır. Çin hükümeti fosil yakıt kullanımını

azaltma konusunda adımlar atacağını açıklayarak, daha temiz enerjiye geçmeye direnmeyen bir görüntü sergilemiştir. Japonya'da Mart 2011 içinde yaşanan büyük bir deprem ve *tsunami* felaketinin arkasından oluşan Fukuşima'daki nükleer kaza ve ortaya çıkan büyük bir radyoaktif kirlenme, Alman hükümetinin ülkesindeki nükleer enerji santrallarının bir kısmını kapatma kararı almasına yol açmıştır. Buna rağmen iktidardaki Alman Hristiyan Demokrat Parti Baden – Würtemberg seçimlerini 58 yıl aradan sonra nükleer karşıtlığı üzerine seçim kampanyası sürdüren Yeşiller partisine kaybetmiştir. Ülkemizde de kurulması düşünülen Akkuyu ve Sinop nükleer santrallerinin radyoaktif kirlilik rizikosu, çok kısa süreli de olsa, akademik ve hatta siyasal tartışmalara da yol açmıştır. Çevre ve iklim değişikliği, hiç şüphesiz insan ırkının bu gezegendeki geleceği ile ilgili en önemli konu veya duyarlılığı oluşturmaktadır. Özellikle BM çerçevesinde yirmi yıldır artarak süren etkinlikler ve çalışmalar dünyanın önde gelen tüm ekonomik ve siyasal güçlerinin de ana temas, görüşme, hatta pazarlık konusu mahiyetini kazanmıştır. Hal böyle iken Türkiye'de kamuoyu çevre ve iklim değişikliği konusunda ne düşünmektedir? Burada rapor etmekte olduğumuz bu çalışma 2010 yılı Ekim – Aralık ayları arasında yapmış olduğumuz çevre ve iklim değişikliği konusundaki bilgi, ilgi, duyarlılık, tutum ve eğilimleri saptamaya yönelik bir ulusal alan taramasının (*field survey*) sonuçlarından oluşmuştur.

ISSP Türkiye Çevre Araştırması 2010 Veri Tabanı

ISSP saha araştırmalarının bir parçası olarak 45 ülkede uygulanmak için geliştirilen çevre içerikli soru cetvelinin Türkçeye çevirisi ve Türkiye'ye uyarlanması ile alan araştırması Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ve Koç Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Çarkoğlu tarafından yönetilmiştir. Alan çalışması Infakto Şirketi'nin alan çalışanları tarafından 2010 Ekim ve Aralık ayları arasında ülkemizin 65 ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu tarafından geliştirilmiş, ISSP Örneklem Komitesi ile yapılan görüşmelerde ISSP standartlarına olan uygunluğu kabul edilerek, Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verileri kullanılarak NUTS-2 bölgeleri içinde yaşayan nüfus büyüklüklerine orantılı olarak kent (10,000'den fazla nüfusun mukim olduğu yerleşkeler), belde(2,000 ila 10,000 nüfusun mukim olduğu yerleşkeler) ve kır (2,000'den az nüfusun mukim olduğu yerleşkelerin oluşturduğu) tabakalarının içinden belirlenen nüfusa orantılı TUIK Örneklem Birimi tarafından hanelerin tesadüfi çekilmesiyle oluşturulmuştur. Böylece 3400 hane adresi belirlenmiş, bunlardan da 1665 hanede yaşayan 18 yaş üzerindeki bir kişi

tesadüfen saptanarak onunla yüz yüze anket yapılmıştır. ISSP'nin kuralı gereği hane adreslerinde ikame kullanılmamış, 1500 hanede 18 yaş üzerindeki nüfusla yüz yüze görüşmenin hedeflendiği çalışmada bu rakamın iki katından biraz fazla hane adresi saptanmış, ancak bunlardan 1665 tanesinde anket başarıyla tamamlanabilmiştir. Bir görüşme için ortalama üç kez adrese gidilmek suretiyle görüşme için kabul alınabilmiş, görüşme başladıktan sonra sadece 14 kez anket tamamlanamamıştır. Bu arada alınan 3400 adresten 500 kadarının hane adresi olmadığı belirtilen adrese gidildiğinde anlaşılmış, dolayısıyla kullanılabilir durumda bulunan 3000 civarı adresten ancak 1665'inde yani %57,4 oranında anket tamamlanabilmiştir. Hane halkı ile görüşmede 18 yaş sınırı kullanılmakla birlikte erkek veya kadın kotası kullanılmamıştır. Örneklem tesadüfi örneklem niteliğinde olup örneklem hatası yüzde doksan beş olasılıkla +/- 0,024 mertebesindedir.

Alan çalışması Ekim ayı içerisinde ve kış koşullar henüz ağırlaşmadan başlatılmış. Üç yıllık uluslararası alan araştırmaları serisinin üçüncüsünü oluşturması nedeniyle 2010 içinde yapılması gereken bu çalışma 30 Aralık 2010 tarihinde alan çalışması tamamlanmıştır. Bilahare, verilerin temizlenmesi ve denetimi sürmüş, alandaki tamamlanana adreslerden çekilen bir tesadüfi örneklemle temas kurularak anketin bilimsel standartlara uygun olarak yapılıp yapılmadığı taraması yapılmıştır. Toplanmış veriler tutarlılık, kodlama eksiklikleri veya farklılıkları açısından da incelendikten, sonra istatistiksel çözümlemelerde kullanılabilir hale getirilerek Şubat 2011'de araştırmanın yürütücülerine teslim edilmiş ve nihayet, bu rapor hazırlanarak TÜBİTAK'a Nisan ayının ilk 15 günü içinde sunulmuştur.

ISSP Türkiye Çevre Araştırması'nın Bulguları

Türkiye'nin en önemli sorununun ne olduğunu Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterildiği gibi kapalı uçlu, sadece bu tablolarda sayılan sorunlar olarak, sorduğumuzda 18 yaşı üzerindeki nüfusun gözünde ülkemizin en önemli sorunu daha çok ekonomik sorunlar, (örneğin hayat pahalılığı veya geçim zorluğu, yoksulluk), terör, eğitim ve sağlık olarak sıralanmaktadır. Çevre gerek 18 yaşın üstündeki nüfusun gözündeki Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlar arasında yedinci gerek o listeyi izleyen ikinci en önemli sorunlar sıralamasında da yedinci sırada gelmektedir (bakınız Tablo 1 ve 2).

Tablo 1: Türkiye'nin en önemli sorunu (İlk Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
5	Sağlık	9,8	9,8	9,8
4	Eğitim	12,0	12,0	21,8
6	Suç	2,6	2,6	24,4
7	Çevre	1,1	1,1	25,5
9	Yurtdışından gelip Türkiye'ye yerleşmiş olan göçmenler	,5	,5	26,1
2	Ekonomi	19,4	19,4	45,5
1	Terör	38,6	38,6	84,1
3	Yoksulluk	14,9	14,9	99,0
10	Hiçbiri	,1	,1	99,1
8	Seçemiyor.	,9	,9	100,0
	Toplam	100,0	100,0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 2: Türkiye'nin en önemli sorunu (İkinci Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
5	Sağlık	7,0	7,3	7,3
4	Eğitim	14,0	14,5	21,8
6	Suç	3,1	3,2	25,0
7	Çevre	1,4	1,4	26,5
8	Yurtdışından gelip Türkiye'ye yerleşmiş olan göçmenler	1,0	1,0	27,5
3	Ekonomi	21,7	22,5	50,0
2	Terör	22,9	23,7	73,7
1	Yoksulluk	24,9	25,9	99,6
9	Hiçbiri	,4	,4	100,0
	Yanıt Yok	3,6		
Toplam		100,0		
Toplam Gözlem		1665		

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan bağımsız olarak, ülkemizde öncelikle ele alınması gereken konuların ise sırasıyla asayiş ve ekonomi olduğu görülmektedir. Bu iki konuya oranla halkın siyasete katılması ve ifade özgürlüğü oldukça daha az vurgulanan sorunlar olarak görülmektedir (bakınız Tablo 3). Bu soru da kapalı uçlu olarak sorularak 18 yaş üzerindeki nüfusun Türkiye'de en önemli öncelik olarak gördüğü sorunun asayiş (law and order) veya güvenlik, ekonomi ve demokrasiden hangisi olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Gerek ilk belirtilen gerek ikinci olarak belirtilen en önemli sorunlar arasında maalesef demokratik katılma ve ifade özgürlüğü bulunmamaktadır. Büyük bir çoğunluğun gözünde (%70) asayiş ki bu yanıt bir ihtimalle PKK

saldırıları, terör v.b. kaygılardan oluşmaktadır, ilk sırada, geçim derdi ise ikinci sırada yer almaktadır (bakınız Tablo 3). Tablo 3 ve 4'te sergilenen görüntüleri ilk iki tablodaki verilerle beraber yorumlayacak olursak, burada vurgulanan temel hususun adi suç algısından çok terör ve ona bağlı olan etnik sorunlar olduğu düşünülmelidir. Bu manzara Türkiye'deki erişkin nüfusun siyasal katılma veya ifade özgürlüğü konusunda pek de talepkâr olmadıkları hususudur.

Tablo 3: Türkiye'nin en önemli önceliği (İlk Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1	Ülkede asayişi sağlamak	43,6	43,6	43,6
3	Hükümetin aldığı kararlarda halka daha çok söz hakkı vermek	17,7	17,7	61,3
2	Yükselen fiyatlarla savaşmak	26,5	26,5	87,9
4	İfade özgürlüğünü korumak	9,5	9,5	97,4
5	Seçemiyor.	2,6	2,6	100,0
	Toplam	100,0	100,0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 4: Türkiye'nin en önemli önceliği (İkinci Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
2	Ülkede asayişi sağlamak	22,0	23,0	23,0
3	Hükümetin aldığı kararlarda halka daha çok söz hakkı vermek	17,5	18,3	41,2
1	Yükselen fiyatlarla savaşmak	39,7	41,5	82,7
4	İfade özgürlüğünü korumak	13,9	14,5	97,2
5	Seçemiyor.	2,6	2,8	100,0
	Yanıt Yok	4,3		
	Toplam	100,0		
	Toplam Gözlem	1665		

Önemli sorunlar arasında çevre sorunları pek yer almamakla birlikte doğrudan doğruya çevre sorunları hakkında sorular yöneltildiği takdirde deneklerin yarısı çevresel sorunların kendisini endişelendirdiğini ifade etmişlerdir (bakınız Tablo 5). Çevre sorunları arasında denekleri veya ailelerini doğrudan doğruya etkileyen en önemli çevre sorunlarının başında hava kirliliğinin, genetiği değiştirilmiş olan gıdaların, doğal kaynaklarımızın tükenmesi ve susuzluk ile su kirliliğinin geldiği görülmektedir (bakınız Tablo 6 ve 7).

Tablo 5: Genel olarak düşündüğünüzde, çevre sorunları sizi ne kadar endişelendiriyor? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	1 (Hiç endişeli değil)	7.7	7.7	7.7
	2	13.3	13.3	21.1
	3 (Ne endişeli, ne de değil)	24.7	24.7	45.8
	4	27.0	27.0	72.8
	5 (Çok endişeli)	23.8	23.8	96.6
	Seçemiyor.	3.4	3.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 6: Sizi ve ailenizi etkileyen en önemli çevre sorunu (İlk Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Hava kirliliği	24.3	24.3	24.3
	Kimyasallar ve zirai ilaçlar	9.4	9.4	33.6
	Susuzluk	9.1	9.1	42.7
	Su kirliliği	9.0	9.0	51.7
	Nükleer atıklar	3.4	3.4	55.1
	Evden çıkan çöpün yok edilmesi	3.0	3.0	58.1
	İklim değişikliği	5.6	5.6	63.7
	Genetiği değiştirilmiş yiyecekler	18.1	18.1	81.9
	Doğal kaynaklarımızın tükenmesi	12.5	12.5	94.4
	Hiçbiri	2.8	2.8	97.2
	Seçemiyor.	2.8	2.8	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 7: Sizi ve ailenizi etkileyen en önemli çevre sorunu (İkinci Belirtilen, 2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Hava kirliliği	14.1	14.1	14.1
	Kimyasallar ve zirai ilaçlar	8.2	8.2	22.3
	Susuzluk	6.5	6.5	28.8
	Su kirliliği	10.3	10.3	39.1
	Nükleer atıklar	4.0	4.0	43.1
	Evden çıkan çöpün yok edilmesi	5.8	5.8	48.9
	İklim değişikliği	8.2	8.2	57.1
	Genetiği değiştirilmiş yiyecekler	21.0	21.0	78.1
	Doğal kaynaklarımızın tükenmesi	11.4	11.4	89.5
	Hiçbiri	4.6	4.6	94.1
	Seçemiyor.	5.9	5.9	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Yine araştırmanın deneklerinin üçte biri kadarı (%29) endişe uyandıran konular hakkında bir ölçüde bilgili olduklarını ifade etmişlerdir (bakınız Tablo 8). On denekten dokuzunun belirli bir çevre konusunda endişeli olduğunu belirtmesine karşılık (bakınız Tablo 7) bu konularda ancak deneklerin üçte birisi kadarının bilgili olduğunu düşünmesi, bilinmeyen bir şeyden duyulan bir korku ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Endişe duyduğu konu hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaması ise genel bir tecessüs yokluğuna mı, seçmen çağındaki nüfusun onda dokuzunun yüksek öğretim sahibi olmaması ve dolayısıyla bilimsel bilgi kullanma yeteneğinin sınırlı olmasına mı yorulmalıdır? Bu soruya bir nebze de olsa yanıt verebilmek için deneklerin bilim konusundaki değerlendirmelerine başvurulmuştur (bakınız Tablo 9 – 11).

Tablo 8: Bu tür çevre sorunlarının sebepleri hakkında ne kadar bilgili olduğunuzu düşünmektesiniz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	1. Hemen hemen hiç bilmiyorum	11.4	11.4	11.4
	2	18.5	18.5	29.9
	3 Ne bilgili, ne de değil	37.5	37.5	67.4
	4	22.6	22.6	90.0
	5. Bir hayli bilgiliyim	6.5	6.5	96.6
	Seçemiyor.	3.4	3.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Deneklerin sadece beşte biri (%21) bilime çok fazla inanıp dine bu ölçüde inanmadığımız düşüncesindedir. Deneklerin çoğunluğu ise (%56) ülkemizde bilime çok inanıp dine o derecede inanmadığımız savının doğru olmadığını ifade etmişlerdir (bakınız Tablo 9). Deneklerin üçte biri kadarı (%27) modern bilimin yarardan çok zarara neden olduğu kanısındadır (bakınız Tablo 10). Buna karşılık deneklerin onda dördü (%40) bu iddianın yanlış olduğu modern bilimin yararının daha fazla olduğu kanısındadır. Beş denekten birisi de bu düşüncenin ne tam doğru ne de tam yanlış olduğunu düşünmektedir (bakınız Tablo 10)

Tablo 9: Bilime çok fazla inanıp, dine yeterince inanmıyoruz (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	6.3	6.3	6.3
	Katılıyorum	14.9	14.9	21.2
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	16.5	16.5	37.7
	Katılmıyorum	43.3	43.3	81.0
	Hiç katılmıyorum	12.5	12.5	93.5
	Seçemiyor.	6.5	6.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 10: Genelde modern bilim yarardan çok zarara sebep olmuştur. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	6.7	6.7	6.7
	Katılıyorum	20.7	20.7	27.3
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	19.1	19.1	46.4
	Katılmıyorum	32.7	32.7	79.1
	Hiç katılmıyorum	8.5	8.5	87.6
	Seçemiyor.	12.4	12.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Modern bilimin yaşam tarzımızda fazla bir değişikliğe neden olmadan çevre sorunları dahil karşılaştığımız sorunları çözeceğine inanan denek oranı da onda dört civarındadır (%39) (bakınız Tablo 11). Bu değerlendirmeyi anlayamayan seçmen oranı %15 kadar olup, beş denekten birisi (%20) de modern bilimin sorunları çözmekte yararlı olamayacağını düşünmektedir (bakınız Tablo 11). Bu bulguların Tablo 10'daki bulguları destekler mahiyette olduğunu da gözlemlemekteyiz. Burada ortaya çıkan genel görüntü çoğunluğu dine bilimden çok inanan, ancak onda dördü de modern bilimin yararlı ve sorun çözme yeteneği olan bir düşünce aracı olduğuna inanan bir toplum görüntüsüdür.

Tablo 11: Modern bilim yaşam tarzımızda fazla bir değişikliğe yol açmadan sorunları çözecektir (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	7.3	7.3	7.3
	Katılıyorum	31.3	31.3	38.6
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	25.9	25.9	64.5
	Katılmıyorum	17.4	17.4	81.9
	Hiç katılmıyorum	2.8	2.8	84.7
	Seçemiyor.	15.3	15.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Bu cümleden olarak, çevre konusunda gösterilen duyarlılıkların deneklerin üçte birisinden fazlası abartılı olduğunu, üçte birinden biraz azı da yerinde olduğunu düşünmektedir. Deneklerin beşte biri de bu konuda tam karar verememiş olduğunu ifade etmektedir (Bakınız Tablo 12 – 14). Bu görüntü

Türkiye'deki seçmen yaşındaki nüfusun çoğunluğunun aş, iş, ekmek gibi sorunlarının ötesinde bir çevre tehdidiyle karşı karşıya oldukları algısına sahip olmadıklarına işaret etmektedir. Modern hayatın çevreyi tehdit ettiği görüşü ise %35 – 40 kadar deneğin düşündüğü bir kaygı niteliğindedir. Özellikle başta Almanya olmak üzere Avrupa'da görülen materyalizm ötesi (*post-materialist*) değer sisteminin önemli unsurlarından olan modern yaşamın çevreyi tehdid eden bir yapaylık ve savurganlık yarattığı fikri, henüz endüstri – ötesi bir toplum haline dönüşmemiş olan ülkemiz toplumunda büyük taraftar kitleleri bulmamasını da doğal karşılamak gerekir.

Tablo 12: Gelecekteki çevre sorunları hakkında çok fazla endişeleniyoruz ama bugünkü hayat pahalılığı ve işsizlik hakkında yeterince endişelenmiyoruz. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	11.5	11.5	11.5
	Katılıyorum	26.8	26.8	38.4
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	20.6	20.6	59.0
	Katılmıyorum	27.5	27.5	86.5
	Hiç katılmıyorum	6.0	6.0	92.5
	Seçemiyor.	7.5	7.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 13: Modern hayatta yaptığımız hemen hemen herşey çevreye zarar verir (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	10.2	10.2	10.2
	Katılıyorum	28.3	28.3	38.4
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	21.7	21.7	60.1
	Katılmıyorum	26.8	26.8	86.9
	Hiç katılmıyorum	5.3	5.3	92.3
	Seçemiyor.	7.7	7.7	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 14: İnsanlar ilerlemenin çevreye verdiği zarar konusunda çok fazla kaygılanıyor.

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	8.4	8.4	8.4
	Katılıyorum	26.8	26.8	35.3
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	24.1	24.1	59.4
	Katılmıyorum	23.4	23.4	82.8
	Hiç katılmıyorum	5.2	5.2	88.0
	Seçemiyor.	12.0	12.0	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Türkiye ekonomisinin büyüme gereksiniminin çevre tehdidi oluşturmadığını düşünen geniş bir kitlenin (%70) mevcut olduğunu (Tablo 15) ve eğer çevre yeterince korunmazsa ekonomik kalkınmanın sürdürülemeyeceğini düşünen denek sayısının %51 (Tablo 16) saptamış bulunuyoruz. Bun bir uznatısı olarak ekonomik büyümenin çevreyi kirletmekte olduğunu kabul eden de %30 kadar deneğin bulunduğunu görüyoruz (bakınız tablo 17). Ciddi işsizlik baskısı altında bulunan ve ekonomik büyümenin Türkiye'nin sorunları olarak algılanan konularda çözüm olacağını düşünen geniş bir kitlenin bulunacağını varsaymak yanlış olmayacaktır. Bu nedenle ekonomik büyümenin genellikle olumlu etki yapan bir süreç olduğunu düşünene bir zihniyetin yaygın olmasını da doğal olarak kabul edebiliriz.

Tablo 15: Çevreyi korumak için Türkiye ekonomisinin büyümeye ihtiyacı vardır (2010).

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	28.3	28.3	28.3
	Katılıyorum	46.4	46.4	74.8
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	6.4	6.4	81.2
	Katılmıyorum	7.8	7.8	89.0
	Hiç katılmıyorum	2.6	2.6	91.7
	Seçemiyor.	8.3	8.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 16: TÜRKİYE'deki iktisadi ilerleme, çevreyi daha fazla korumazsak yavaşlar. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	12.9	12.9	12.9
	Katılıyorum	38.6	38.6	51.4
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	20.4	20.4	71.8
	Katılmıyorum	9.2	9.2	81.0
	Hiç katılmıyorum	1.4	1.4	82.5
	Seçemiyor.	17.5	17.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 17: Ekonomik büyüme daima çevreye zarar verir (2010).

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	8.0	8.0	8.0
	Katılıyorum	22.3	22.3	30.3
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	15.6	15.6	45.8
	Katılmıyorum	31.2	31.2	77.0
	Hiç katılmıyorum	13.7	13.7	90.7
	Seçemiyor.	9.3	9.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

19. yüzyılda Malthus'un iddialarıyla popülerlik kazanan küresel nüfus artışının dünyadaki kaynaklar tarafından beslenemeyecek bir hız ulaştığı savı, çevre duyarlılıklarının arttığı Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Okyanusya'nın endüstri ötesi toplumlarında yirminci yüzyılın sonlarından itibaren yeniden gündeme gelmiştir. Artan ve yedi milyarı geçen nüfusuyla dünyanın yeni gıda, barınma, giyim, iletişim ve enerji kaynakları bulması gerekliliği ileri sürülmeye başlanmıştır. Bunun da genetiği değiştirilmiş gıdalara, güneş, rüzgar, dalga gibi yenilenebilir, hidrojen gibi temiz enerji kaynaklarına yönelmeyi arttırdığı da ileri sürülebilir. Bunların da yeterli olamayabileceği veya insanın genetiğini veya toplumsal yaşantısını değiştireceğini ileri süren görüşler de yaygınlaşmıştır. Bu hususlardaki gelişmelerin Türkiye'deki seçmen yaşındakileri ne derecede

endişelendirdiğini ve bu konularda nasıl bir tutum içinde olduklarını anlamak için aşağıdaki tablolarda görülen verileri toplamış bulunuyoruz.

Deneklerimizin onda dördü kadarı (%38) dünyanın bu nüfus artışını sürdüremeyeceğini düşündükleri, nüfus artışının bir sorun olmayacağını düşünenlerin ise deneklerimizin beşte biri kadarı (%22) görülmektedir (Tablo 18).

Tablo 18: Dünya bugünkü nüfus artış hızını uzun süre sürdüremez (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	8.9	8.9	8.9
	Katılıyorum	29.5	29.5	38.4
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	23.3	23.3	61.7
	Katılmıyorum	17.3	17.3	79.0
	Hiç katılmıyorum	4.7	4.7	83.7
	Seçemiyor.	16.3	16.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Çevreyi ve dünyamızın doğasını tehdid edebilecek başta ekonomik büyüme olmak üzere birçok etken olduğu düşünülecek olursa, bu konuda atılabilecek mali, bilimsel ve siyasal adımlara Türkiye'de yaşayan erişkin nüfusun ne ölçüde destek vereceğini araştırmak makuldür. Bu amaçla aşağıdaki tablolardaki veriler toplanmıştır.

Başta organik gıdaların tüketilmesi olmak üzere, çevreye zarar vermeyecek ürünlerin üretilmesi özel bilimsel ve teknolojik süreçleri gerektirecek ve dolayısıyla daha yüksek maliyete yol açacaktır. O zaman, çevreyi korumak için bu maliyete katlanmayı göze alacak mıyız? Öyle görünmektedir ki deneklerin ancak dörtte biri kadarı (%24) tükettikleri ürünlere çevreyi korumak için daha fazla ödeme yapmaya istekli, yarısı kadarı ise (%48) isteksiz görünmektedir (bakınız Tablo 19). Geri kalan denekler ise ne istekli, ne isteksiz veya karasız olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 19).

Tablo 19: Çevreyi korumak için, tükettiklerinize çok daha yüksek fiyat ödemeye ne kadar İstekli olursunuz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Çok istekli	5.8	5.8	5.8
	Oldukça istekli	18.5	18.5	24.3
	Ne istekli, ne isteksiz	23.4	23.4	47.7
	Oldukça isteksiz	28.3	28.3	76.0
	Çok isteksiz	19.7	19.7	95.7
	Kararsızım	4.3	4.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Benzer olarak çevreyi korumak için daha fazla vergi ödemeye istekli olanların oranı ise biraz daha düşük olup beş denekten biri mertebesindedir (%22). Deneklerin yarısından biraz çoğu (%53) ise bu amaçla vergi artırımı fikrine karşı durmakta ve dört denekten birsi de bu konuda kararsızlık ifade etmektedirler (bakınız Tablo 20). Çevreyi korumak için hayat standardını düşürmeye istekli olabilecekler ise beş denekten birinden bile daha az (%17) bir düzeyde olup, yine deneklerin yarısından biraz fazlası (%53) isteksiz ve dörtte biri kadarı da ne istekli, ne isteksiz veya kararsız olduğunu ifade etmektedirler (bakınız Tablo 21). Bu durumda, acaba denekler çevre için herhangi bir şey yapmayı düşünmekte midirler?

Tablo 20: Çevreyi korumak için çok daha yüksek vergiler ödemeye ne kadar istekli olduğunuzu söyler misiniz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Çok istekli	5.8	5.8	5.8
	Oldukça istekli	16.2	16.2	21.9
	Ne istekli ne isteksiz	21.7	21.7	43.7
	Oldukça isteksiz	31.8	31.8	75.4
	Çok isteksiz	20.7	20.7	96.2
	Kararsızım	3.8	3.8	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 21: Pekiyi, çevre koruması için yaşam standardınızın düşürülmesine ne kadar istekli olursunuz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Çok istekli	4.6	4.6	4.6
	Oldukça istekli	12.6	12.6	17.2
	Ne istekli ne isteksiz	24.7	24.7	41.9
	Oldukça isteksiz	32.3	32.3	74.2
	Çok isteksiz	20.4	20.4	94.7
	Kararsızım	5.3	5.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Deneklerin üçte birisi kadarının (%36) kendileri gibi kişilerin çevre konusunda yapabilecekleri bir şeyin olmadığını düşündükleri saptanmıştır (Tablo 22). Ancak, deneklerin yarısı kadarı (%49) kendilerinin de çevre konusunda bir şey yapabilecekleri fikrindedirler (Tablo 22). Hatta daha çok para ve zamana da mal olsa çevre için gereğini yapabileceğini iler süren denek oranı yarıdan fazladır (%54) (Tablo 23), ancak buna daha pahalı ürün satın alma veya daha fazla vergi verme gibi uygulamalar dahil değilmiş gibi görünmektedir. Bununla birlikte, deneklerin yarısına yakını (%48) hayatta çevre ile ilgilenmekten daha önemli şeyler olduğunu düşünmektedirler (Tablo 24). On denekten dördü kadarı (%41) ise ancak başkaları da çevre için bir şeyler yaparsa kendilerinin de buna katkıda bulunacağını iddia etmektedirler (Tablo 25).

Tablo 22: Benim gibi birinin çevre ile ilgili fazla bir şey yapması çok zordur. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	10.5	10.5	10.5
	Katılıyorum	25.2	25.2	35.7
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	12.7	12.7	48.3
	Katılmıyorum	36.6	36.6	84.9
	Hiç katılmıyorum	12.7	12.7	97.6
	Seçemiyor.	2.4	2.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 23: Daha çok para ve zamana da mal olsa çevre için doğru olanı yaparım. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	13.8	13.8	13.8
	Katılıyorum	40.5	40.5	54.2
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	18.7	18.7	73.0
	Katılmıyorum	18.0	18.0	91.0
	Hiç katılmıyorum	4.5	4.5	95.5
	Seçemiyor.	4.5	4.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 24: Hayatta çevreyi korumaktan daha önemli işler vardır. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	10.9	10.9	10.9
	Katılıyorum	36.7	36.7	47.6
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	24.4	24.4	72.0
	Katılmıyorum	20.1	20.1	92.1
	Hiç katılmıyorum	3.1	3.1	95.2
	Seçemiyor.	4.8	4.8	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem			

Tablo 25: Başkaları da aynısını yapmadıkça çevre için bir şeyler yapmamın anlamı yoktur. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	13.6	13.6	13.6
	Katılıyorum	27.7	27.7	41.3
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	13.4	13.4	54.7
	Katılmıyorum	31.7	31.7	86.4
	Hiç katılmıyorum	8.9	8.9	95.3
	Seçemiyor.	4.7	4.7	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem			

Deneklerin yarısına yakını (%47) çevre sorunlarının abartıldığını düşünmemektedir (Bakınız Tablo 26). Sadece dört denekten birisinin çevre sorunlarının abartıldığı görüşünde olduğu geri kalanlarının ise kararsız bir konumda bulundukları görülmektedir (Tablo 26). Çevre sorunlarının yaşam koşullarımızı ne derecede etki ettiğine karar veremeyecek durumda olduğumuza inandığını belirten deneklerin oranı da %32 kadardır. Oysa deneklerin %39 kadarı bunun belirlenebileceğini düşünmektedir (Bakınız Tablo 27). Soru biraz değiştirilerek sorulduğunda on denekten dördü çevre sorunlarının günlük yaşamını etkilediği kanısında olduğunu ifade etmişlerdir (bakınız Tablo 28). Ancak, her üç tabloda da neredeyse üç denekten birisinin kararsız bir konumda olduğu da görülmektedir. Çevrenin günlük yaşama etkileri konusunda çoğunluk teşkil etmemekle birlikte yaygın bir bilgisizliğin olduğu, bu konuda çeşitli medya ve eğitim programları kullanılarak çevre konusundaki bilgilendirmenin arttırılmasının bir gereksinim, belki de bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 26: Çevre sorunları ile ilgili iddiaların birçoğu abartılıdır. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	6.2	6.2	6.2
	Katılıyorum	18.3	18.3	24.5
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	19.3	19.3	43.8
	Katılmıyorum	38.1	38.1	81.9
	Hiç katılmıyorum	9.2	9.2	91.1
	Seçemiyor.	8.9	8.9	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 27: Yaşam şeklimin çevreye yararlı mı yoksa zararlı mı olduğuna karar vermek zor görünüyor (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	7.4	7.4	7.4
	Katılıyorum	24.3	24.3	31.8
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	19.8	19.8	51.6
	Katılmıyorum	31.5	31.5	83.1
	Hiç katılmıyorum	7.5	7.5	90.6
	Seçemiyor.	9.4	9.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 28: Çevre sorunları benim günlük hayatım üzerinde doğrudan doğruya etkili olmaktadır. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	6.9	6.9	6.9
	Katılıyorum	33.4	33.4	40.3
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	22.7	22.7	63.0
	Katılmıyorum	23.0	23.0	86.0
	Hiç katılmıyorum	7.3	7.3	93.3
	Seçemiyor.	6.7	6.7	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem			

Aşağıda Tablo 29 – 35 arasında sergilenen bulgularımız tek tek kirlilik yarattığı konusunda uzmanların raporlarına girmiş olan etkenlerin 18 yaş üzerinde ülkemizde yaşayan nüfusun gözünde ne derecede çevre sorunu oluşturduğunu saptamaya yönelik olan bulgulardır. Bu tablolarda dikkat edilecek olan hususun hemen hemen hiçbirinde fazla bir farklılık (varyans) olmadığıdır. Çok büyük (%90 – 95 arasında değişen) çoğunluklar hava kirliliğinden nükleer enerjiye, bitkilerin genleriyle oynanmasından tarımsal ilaçlara kadar tüm sorgulanan alanlarda çevreye çeşitli ölçülerde zarar verilmekte olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar (bakınız Tablo 29 – 35).

Tablo 29: Genel olarak otomobillerin oluşturduğu hava kirliliği...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	42.5	42.5	42.5
	Çok zararlı	35.3	35.3	77.7
	Oldukça zararlı	16.3	16.3	94.1
	Çok zararlı değil	3.8	3.8	97.8
	Hiç zararlı değil	.6	.6	98.4
	Seçemiyor.	1.6	1.6	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 30: Genel olarak, sanayinin sebep olduğu hava kirliliği...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	50.7	50.7	50.7
	Çok zararlı	35.3	35.3	85.9
	Oldukça zararlı	8.7	8.7	94.7
	Çok zararlı değil	3.0	3.0	97.7
	Hiç zararlı değil	.4	.4	98.1
	Seçemiyor	1.9	1.9	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 31: Sizce tarımda kullanılan zirai ve kimyasal ilaçlar...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	43.7	43.7	43.7
	Çok zararlı	37.1	37.1	80.8
	Oldukça zararlı	11.1	11.1	91.9
	Çok zararlı değil	4.9	4.9	96.8
	Hiç zararlı değil	.7	.7	97.5
	Seçemiyor	2.5	2.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 32: Sizce Türkiye'nin nehir, göl ve ırmaklarının kirlenmesi...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	46.1	46.1	46.1
	Çok zararlı	35.6	35.6	81.7
	Oldukça zararlı	11.4	11.4	93.1
	Çok zararlı değil	3.1	3.1	96.2
	Hiç zararlı değil	.8	.8	97.1
	Seçemiyor	2.9	2.9	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 33: Sizce iklim değişikliği nedeni ile dünyada hava sıcaklıklarının artması...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	43.8	43.8	43.8
	Çok zararlı	34.0	34.0	77.8
	Oldukça zararlı	12.6	12.6	90.3
	Çok zararlı değil	3.8	3.8	94.1
	Hiç zararlı değil	.8	.8	94.9
	Seçemiyor	5.1	5.1	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 34: Sizce bazı bitkilerin genleriyle oynanması...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	50.9	50.9	50.9
	Çok zararlı	32.8	32.8	83.7
	Oldukça zararlı	8.5	8.5	92.2
	Çok zararlı değil	2.8	2.8	95.0
	Hiç zararlı değil	.7	.7	95.6
	Seçemiyor	4.4	4.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 35: Sizce nükleer santraller...

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Aşırı derecede zararlı	48.5	48.5	48.5
	Çok zararlı	30.6	30.6	79.2
	Oldukça zararlı	9.3	9.3	88.5
	Çok zararlı değil	4.0	4.0	92.5
	Hiç zararlı değil	.5	.5	93.0
	Seçemiyor	7.0	7.0	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Bu zararlarla mücadelede nasıl bir yaklaşım kullanılmalıdır? Bu konuda piyasa, bireysel girişim veya devlet müdahalesi arasında nasıl bir seçim yapılması deneklerin tercihidir? Bu amaçla toplanan bulgular Tablo 36 ve 37'da sunulmuştur. Bu bulgulara göre 18 yaş üzerindeki nüfusumuzun üçte ikisi ancak devlet eliyle verilecek olan cezaların bu zararlarını sınırlama veya gidermede etkili olabileceğini, bireylerin veya işletmelerin piyasa koşullarında alacakları özgür ve gönüllü kararlar ile bu zararları engellemenin mümkün olamayacağını düşünmektedirler (bakınız Tablo 36 ve 37). Bu konuda sadece on denekten birisi özgür bireysel veya işletme kararı ve piyasa ile devlet müdahalesi arasında bir tercih yapamadığını belirtmektedir (Tablo 36 ve 37).

Tablo 36: Seçmek zorunda kalsanız, okuyacaklarımdan hangisi sizin düşüncenize daha yakın olur? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Hükümetler sıradan insanların çevreyi koruma konusunda kendi kararlarını kendilerinin vermesini sağlamalıdır.	23.7	23.7	23.7
	Hükümetler sıradan insanların çevreyi korumasını sağlamak için kanun çıkarmalıdır.	63.7	63.7	87.4
	Seçemiyor.	12.6	12.6	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 37: Okuyacaklarımdan hangisi sizin düşüncenize daha yakın olur? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Hükümetler işletmelerin çevreyi koruma konusunda kendi kararlarını kendilerinin vermesini sağlamalıdır.	22.3	22.3	22.3
	Hükümetler işletmelerin çevreyi korumasını sağlamak için kanun çıkarmalıdır.	65.9	65.9	88.2
	Seçemiyor.	11.8	11.8	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Bu konudaki düşünceleri daha da somutlaştırmak için ülkemizdeki sanayi kuruluşlarının veya kişilerin ve ailelerinin çevreyi kirletmeleri durumunda ne gibi bir yaklaşım uygulanması gerektiği sorulmuştur. Bu konuda ise bir fark ortaya çıkmış gibi görünmektedir. İşletmelere çevreyi kirlettiklerinde ağır cezalar verilmesi gerektiğini düşünen denek oranı %42, kişilere veya ailelere aynı cezanın verilmesini öneren denek oranı ise %31'dir. Kişilere ve ailelere çevre korunmasının avantajlarını anlatmaya öncelik verilmesini öneren denek %41 iken, işletmelere bu tür bir eğitim verilmesini öncelikli olarak önerenlerin oranı ise %27 kadardır (bakınız Tablo 38 ve Tablo 39). Vergilendirme gibi bir mali teşviki kullanarak piyasa yoluyla çevreye olan zararı engellemeyi düşünenler her iki tabloda da üçüncü sırada ve deneklerin dörtte biri seviyesinde kalmış gibi görünmektedir. Bu son dört tablodaki bulgulara bakarak, devletçi bir yaklaşımın piyasa yaklaşımına daha üstün gelen bir zihniyetin kamuoyunda oldukça yaygın olduğu sonucuna varmak makul gibi görünmektedir.

Tablo 38: Sizce, şimdi sayacağım yaklaşımlardan hangisi TÜRKİYE'de iş ve sanayi kuruluşlarının…

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Çevreye zarar veren işletmelere ağır cezalar verilmesi	41.6	41.6	41.6
	Vergi sistemini kullanarak çevreyi koruyan işletmelerin ödüllendirilmesi	24.0	24.0	65.6
	İşletmelere çevre koruması avantajları üzerine bilgi ve eğitim verilmesi	27.2	27.2	92.8
	Seçemiyor.	7.2	7.2	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 39: Sizce, şimdi sayacağım yaklaşımlardan hangisi TÜRKİYE'de kişiler ve ailelerinin…

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Çevreye zarar verenlere ağır cezalar verilmesi	30.9	30.9	30.9
	Vergi sistemini kullanarak çevreyi koruyanların ödüllendirilmesi	22.8	22.8	53.6
	İnsanlara çevre korumasının avantajları üzerine bilgi ve eğitim verilmesi	40.7	40.7	94.4
	Seçemiyor.	5.6	5.6	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Türkiye'nin çevreyi koruyacak adımları tek başına atmasının zor olduğu ve uluslar arası bir çabayla çevre korumacılığının gelişeceği fikrinin de yaygın olduğu görülmektedir (bakınız Tablo 40). Deneklerin neredeyse dörtte üçü (%74) zorlayıcı ve Türkiye'yi de, diğer devletleri de bağlayan antlaşmalar yapmak suretiyle çevre korumada yol alınacağına işaret etmektedirler. Bu arada, deneklerin üçte biri kadarı (%32) fakir ülkelerin zengin ülkelere oranla daha az çevre koruma çabası göstermesini onaylarken on denekten dördü (%41) bu fikrin tam tersini savunmakta, zengin ülke fakir ülke farkı olmaksızın her devletin çevre koruma konusunda çaba göstermesi fikrini desteklemektedir (Tablo 41).

Tablo 40: Çevre sorunları için, TÜRKİYE ve diğer ülkelerin uyması zorunlu olan uluslararası anlaşmalar yapılmalıdır. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	33.7	33.7	33.7
	Katılıyorum	40.1	40.1	73.8
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	8.8	8.8	82.6
	Katılmıyorum	4.8	4.8	87.4
	Hiç katılmıyorum	.7	.7	88.1
	Seçemiyor.	11.9	11.9	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 41: Çevreyi korumak için daha fakir ülkeler, zengin ülkelere göre daha az çaba göstermelidirler. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Tamamen katılıyorum	8.6	8.6	8.6
	Katılıyorum	23.4	23.4	32.0
	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	15.1	15.1	47.1
	Katılmıyorum	32.3	32.3	79.4
	Hiç katılmıyorum	8.8	8.8	88.2
	Seçemiyor.	11.8	11.8	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Türkiye'de 18 yaş üzerindeki nüfusun dörtte üçüne yakını da (%73) rüzgar, güneş, su gibi yenilenebilir kaynaklar kullanarak enerji elde edilmesine öncelik verilmesini istemekte, fosil yakıtlar ve nükleer enerjiye yönelmeyi öneren seçmenler her iki kategori için de on denekten birinden daha az bir düzeyde kalmaktadır (bakınız Tablo 42). Bu verilerin toplanmasının Aralık 2010'da son bulduğu dikkate alınacak olursa, Japonya'nın Fukuşima kentinde yaşanan nükleer felaketten çok önce de geleceğin enerji kaynağı olarak nükleer enerjiye kamuoyunda fazla bir itibar olmadığı görülmektedir.

Tablo 42: TÜRKİYE gelecekte enerji ihtiyacını karşılamak için okuyacaklarımdan hangisine öncelik vermelidir? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Kömür, petrol ve benzin	7.0	7.0	7.0
	Nükleer enerji	6.1	6.1	13.0
	Güneş, rüzgar ve su enerjisi	72.6	72.6	85.6
	Bitkilerden elde edilen yakıtlar	3.5	3.5	89.1
	Hiçbiri	.7	.7	89.8
	Seçemiyor.	10.2	10.2	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Türkiye'de 18 yaş üzerindekilere çevre duyarlılığını gösteren davranışlarda bulunma sıklıklarını ölçen sorular sorduğumuzda verilen yanıtlar Tablo 43 ila Tablo 48'te sunulan yanıtları almış bulunuyoruz. Deneklerin en fazla verdikleri yanıt (modal değer) bazen geri dönüşüm çabası göstermekte oldukları, organik gıdalarla bazen satın aldıkları, otomobil kullanma, su veya doğal gaz israf etmeme gibi davranışları bazen gösterme eğiliminde oldukları ortaya çıkmaktadır (Tablo 43 – Tablo 48). Özellikle, çevre duyarlılığı yüzünden otomobil kullanmayı azaltmak gibi bir davranışı sık sık yaptığını kabul eden denek oranının sadece %16'da kalması, Türkiye'deki otomobil aşkının, çevre duyarlılığının yanı sıra dünyanın en yüksek benzin fiyatlarına ve petrolün büyük ölçüde ithal ediliyor olmasına rağmen sürdüğünü göstermektedir.

Tablo 43: Geri dönüşüm amacıyla cam veya teneke kutu, plastik veya gazete gibi maddeleri ayırmak için ne sıklıkta özel bir çaba gösteriyorsunuz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	7.7	7.7	7.7
	Çoğu zaman	16.6	16.6	24.3
	Bazen	29.5	29.5	53.9
	Hiçbir zaman	25.1	25.1	79.0
	Yaşadığım yerde geri dönüşüm imkanı yok	21.0	21.0	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Table 44: Zirai ve kimyasal ilaç kullanılmadan yetiştirilen meyve ve sebze almak için ne sıklıkta özel bir çaba gösteriyorsunuz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	10.0	10.0	10.0
	Çoğu zaman	27.0	27.0	36.9
	Bazen	33.6	33.6	70.6
	Hiçbir zaman	18.2	18.2	88.8
	Yaşadığım yerde geri dönüşüm imkanı yok	11.2	11.2	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 45: Çevre ile ilgili sebeplerden dolayı otomobil kullanmayı ne sıklıkta azaltırsınız? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	4.2	4.2	4.2
	Çoğu zaman	12.7	12.7	16.9
	Bazen	23.3	23.3	40.2
	Hiçbir zaman	17.5	17.5	57.7
	Otomobilim yok; ya da araç kullanmayı bilmiyorum	42.3	42.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 46: Çevre ile ilgili sebeplerden dolayı evde enerji ya da doğal gazı idareli kullanmanız ne kadar sık mümkün olabiliyor? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	12.6	12.6	12.6
	Çoğu zaman	27.4	27.4	40.0
	Bazen	36.8	36.8	76.8
	Hiçbir zaman	23.2	23.2	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 47: Çevre ile ilgili nedenlerden ötürü suyu idareli ya da geri dönüşümlü kullanmanız ne kadar sık mümkün olabiliyor? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	15.9	15.9	15.9
	Çoğu zaman	31.4	31.4	47.3
	Bazen	36.6	36.6	83.8
	Hiçbir zaman	16.2	16.2	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 48: Çevre ile ilgili nedenlerden ötürü bazı ürünleri satın almaktan kaçınmanız ne kadar sık mümkün olabiliyor? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Her zaman	8.2	8.2	8.2
	Çoğu zaman	27.5	27.5	35.7
	Bazen	42.9	42.9	78.6
	Hiçbir zaman	21.4	21.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Çevre koruma konusunda toplumsal etkinliklere, derneklere ve nihayet yerel ve ulusal siyasete katılma konusundaki sorularımıza aldığımız cevaplar, ülkemizde bu konularda bugüne kadar yapılmış olan araştırmalarla uyumlu bir manzara ortaya koymuştur. Çevre koruma konusunda bir dernek üyesi olan denek yok gibi bir orandadır (%2) (Tablo 49). Bu tür bir konuda dilekçe imzalayanlar %5 (Tablo 50), bu tür kuruluşlara para yardımı yapanlar %3 (Tablo 51), çevre kirliliğini protesto etmek için yapılan bir yürüyüşe katılanlar da %2 (Tablo 52) mertebesindedir. Türkiye'de çevre konusunun toplumsal veya siyasal katılmanın temel dürtüsü olabilecek bir nitelikte olmadığı görülmektedir.

Tablo 49: Amacı çevreyi korumak olan herhangi bir gruba üye misiniz? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Evet	1.7	1.7	1.7
	Hayır	98.3	98.3	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 50: Çevre konuları hakkındaki bir dilekçeyi imzaladınız mı? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori	Evet	4.6	4.6	4.6
	Hayır	95.4	95.4	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 51: Bir çevre kuruluşuna para yardımı yaptınız mı? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori	Evet	3.3	3.3	3.3
	Hayır	96.7	96.7	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 52: Çevre konuları ile ilgili protesto yürüyüşü ya da gösteriye katıldınız mı? (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori	Evet	2.3	2.3	2.3
	Hayır	97.7	97.7	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Günümüzde çevre sorunlarının insanlığın geleceğini en derinden etkileyecek olan bir sonucu olan iklim değişikliği konusunda deneklerimize yönelttiğimiz sorulara verilen yanıtlardan da beş seçmenden birisinin bu konu hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadığı görülmektedir (Tablo 53). Geri kalanların büyük çoğunluğunun dünyanın atmosferindeki ozon tabakasındaki deliğin iklim değişikliğine sebep olduğunu düşündüklerini (%71) görülmektedir (Tablo 53). Çok daha büyük oranda bir denek kitlesinin (%84) fosil yakıtlarını kullandığımızda iklim değişikliğine katkıda bulunduğumuzu kabul ettiği de göze çarpmaktadır (Tablo 54). Buna karşılık daha önceki yanıtlarda otomobil kullanmaktan vazgeçememe oranının yüksekliği, Türkiye'de çevre duyarlılığının ne ölçüde sınırlı olduğunu göstermesi bakımından önemliymiş gibi görünmektedir.

Tablo 53: İklim değişikliğinin sebebi dünyanın atmosferindeki deliktir. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Kesinlikle doğru	33.4	33.4	33.4
	Oldukça doğru	37.2	37.2	70.6
	Oldukça yanlış	5.0	5.0	75.7
	Kesinlikle yanlış	3.2	3.2	78.9
	Seçemiyor.	21.1	21.1	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Tablo 54: Kömür, petrol ve benzini her kullandığımızda iklim değişikliğinin kötüleşmesine katkıda bulunuruz. (2010)

Yanıt Şıkları:		Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kategori>	Kesinlikle doğru	45.2	45.2	45.2
	Oldukça doğru	38.6	38.6	83.8
	Oldukça yanlış	2.7	2.7	86.5
	Kesinlikle yanlış	2.0	2.0	88.5
	Seçemiyor.	11.5	11.5	100.0
	Toplam	100.0	100.0	
	Toplam Gözlem	1665		

Sonuç

Çevre koruma ve iklim değişikliği 2010 yılında dünyada 45 ülkede ISSP tarafından yürütülen saha çalışmalarıyla araştırılmıştır. Burada verileri sergilenen saha araştırması da bu çerçevede Türkiye'de 18 yaş üzeri 1665 kişiden oluşan temsili örneklemi oluşturan deneklerle yüz yüze yapılan mülakatlarla oluşturulmuştur. Veriler Ekim – Aralık 2010 tarihleri arasında ülkemizin 64 ilinde yapılan saha çalışmasıyla toplanmıştır. Bu çalışma için mali destek TÜBİTAK - SOBAG tarafından verilmiş, NUTS bölgelerinde kent, belde ve köy örneklemini oluşturan hanelerin tesadüfi yöntemle çekilmesi işlemi ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bulgularımız Türkiye'de seçmen yaşındaki nüfusun çoğunluğunun çevre kirliliğinin verdiği zararlar hakkında bir fikri olduğunu, bilgisinin fazla derin olmasa da mevcut bulunduğunu göstermektedir. Çevre kirliliğinin ve onun doğurduğu iklim değişikliğinin ekonomik kalkınmamıza ve insanlığın

geleceğine olan etkilerinin de endişe uyandırdığı %40 civarında bir kitlenin varlığı görülmektedir.

Buna rağmen, çevre kirliliği, çevre koruma, iklim değişikliği gibi konular Türkiye'nin temel sorunları içinde pek gerilerde kalmakta olduğu gibi, öncelikle ele alınması düşünülen konular arasında da fazla bir yer bulamamaktadır. Türkiye'deki seçmen yaşı nüfusunun algılamasına göre çevre bugünün temel sorunu olmaktan çok uzun dönemde sorun olacak bir hususmuş gibi algılanmaktadır. Bu cümleden olarak, deneklerimizin büyük çoğunluğunun çevre koruma konusunda bireysel olarak bir şey yapmak eğiliminde olmadığı da göze çarpmaktadır.

Deneklerimizin çevre sorunlarındaki iyileştirmede kendileri hayat tarzlarını değiştirmeksizin, devletin sanayi işletmelerine ve ender olarak da bireylere cezalar vererek, ama bireyi daha çok eğitime tabi tutarak iyileştirme sağlanabileceğini düşünmektedirler. Zaten verilen yanıtlardan anlaşılacağı üzere otomobil kullanmaktan geri dönüşüme kadar geniş bir alanda bireylerin yapabilecekleri hiçbir davranış deneklerimizin çoğunluğu tarafından fazla ilgi görmemektedir. Bu alanda çözüm daha çok devlet müdahalesi ve hatta uluslararası antlaşmalardan beklenmektedir.

Çevre etkilerini göz önüne alarak deneklerin büyük çoğunluğunun önerdiği fosil yakıtlar ve nükleer enerjiye gelecekte ağrılık verilmemesi ve büyük ölçüde rüzgar, güneş, su gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmemizdir. Zaten çevre korumanın ancak devlet müdahalesi ve ağır cezalarla olabileceğini, bireylerin ise yoğun eğitime tabi tutulması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bireysel olarak çevreyi korumak için oldukça düzensiz ve özensiz bir çabanın olduğu, otomobil kullanma gibi bazı alışkanların çevreyi kirlettiği kabul edilmekle birlikte bu alışkanlıkların azaltılması fikri pek de kabul görmemektedir. Çevre konusunda da devletçilik diye özetleyebileceğimiz bir tutum veya beklenti ağır basmaktaymış gibi görünmektedir. Bireysel özgürlük, girişim ve piyasaya dayalı, örneğin vergi azaltmak suretiyle teşvik gibi, önlemlerin de pek çalışmayacağını vurgulayan yanıtlar, merkezi devletin çevre düzenleme gerek ceza vermek, gerek bilinçlendirmek ve eğitmek suretiyle etken olabilecek tek ajan olduğunu vurgulamaktadır. Bununla da yetinmeyen ve ancak uluslararası antlaşmaların baskısı olursa çevrenin korunmasında daha da başarılı olunabileceği vurgusu öne çıkmaktadır.